

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2019. gada 14. jūnijā Nr. 1-12/7

**Sociālās korekcijas izglītības iestādes
“Naukšēni”
direktoram D.Čākuram**
Naukšēnu novadā, Naukšēnu pagastā
“Naukšēnu muiža”, LV-4244

Ziņojums par pēcpārbaudes rezultātiem

Ziņojums tiek sagatavots par monitoringa sociālās korekcijas izglītības iestādē “Naukšēni” (turpmāk – SKII “Naukšēni”) pēcpārbaudes rezultātiem.

Vizītes vieta: Naukšēnu novads, Naukšēnu pagasts, “Naukšēnu muiža”

Vizītes laiks: 2019. gada 29. martā

Monitoringa veicējas:

Bērnu tiesību nodaļas vecākā juriste

Bērnu tiesību nodaļas vecākā juriste

Prevencijas daļas vadītāja

Vizītes mērķis bija veikt pēcpārbaudi par ieviesto rekomendāciju izpildi pēc 2016. gadā veiktajām pārbaudēm.

Vizītes laikā tika veiktas pārrunas ar bērniem un iestādes darbiniekiem, kā arī tika pārbaudītas izolatoru telpas un dokumentācija.

Pārbaudē tika konstatēts, ka tiesībsarga rekomendācijas tika lielākoties ņemtas vērā.

1. Tika veikti grozījumi iekšējos noteikumos (2018. gada 7. decembra grozījumi 2016. gada 19. decembra iekšējos noteikumos Nr. 2016/07 “Aizliegumu un sodu piemērošanas kārtība audzēkņiem par uzvedības noteikumu pārkāpumiem”; 2017. gada 22. februāra grozījumi, kas tika izdarīti ar Izglītības un zinātnes ministrijas rīkojumu Nr. 451) attiecībā uz nepilngadīgo personu izolēšanas ilgumu, proti, bērni netiek izolēti par iekšējās kārtības noteikumu pārkāpumiem ilgāk par trim dienām vai nedēļu.
2. Īslaicīgas izolēšanas telpā (karcerī) bērns var tikt ievietots tikai ar iestādes vadītāja lēmumu. 2018. gadā tika pieņemts tikai viens lēmums par bērna īslaicīgo izolēšanu (2018. gada 25. augusta lēmums Nr. 3-2/98). Minētais fakts tika apstiprināts no

- sarunām ar bērniem, kā arī pārbaudot īpašas uzraudzības piemērošanas uzskaites žurnālu.
3. Bērns tiek iepazīstināts ar lēmumu un ir paredzēta iespēja šo lēmumu pārsūdzēt (2017. gada 22. februāra grozījumi, kas tika izdarīti ar Izglītības un zinātnes ministrijas rīkojumu Nr. 451). Tomēr netika gūta pārliedzība, ka ar šādu lēmumu bērns tiek iepazīstināts viņam saprotamā veidā un viņš apzinās iespēju šo lēmumu pārsūdzēt.
  4. Naukšēnu muižas pagrabstāvā atrodas divi izolatori. Taču tikai vienas izolēšanas telpas vide ir uzlabota. Kopš 2016.gada vizītēm ir mainījies tas, ka viens izolators ir aprīkots ar mēbelēm (piemēram, gulta un krēsls), bet otrs ir bez mēbelēm. Abos izolators ir nepietiekams gan dabiskais, gan mākslīgais apgaismojums. Tāpat arī tualetes norobežojums ir nepietiekams. Kopumā abas izolatoru telpas rada drūmu sajūtu un, ņemot vērā, ka ir “namiņš”, kurā sadzīves apstākļi ir daudz labāki, no cilvēktiesību viedokļa pagrabstāvā esošie izolatori ir vērtējami ļoti kritiski.
  5. 2018. gadā bija nodrošināti atbalsta pasākumi iestādes darbiniekiem un regulāras supervīzijas. Taču 2019. gadā atbalsta pasākumu iestādes darbiniekiem nebija, kā arī netika organizētas supervīzijas. No sarunām ar darbiniekiem tika apstiprināts, ka atbalsta pasākumi ir vērtīgi un nepieciešami.
  6. Sarunās ar bērniem un sociālo darbinieci tika atkārtoti noskaidrots, ka par iekšējās kārtības noteikumu pārkāpumiem nepilngadīgajiem var piemērot sodu – zvanu aizliegšana.

Papildus tika konstatētas šādas problēmas:

7. Sarunās ar bērniem tika noskaidrots, ka psihologs nav pastāvīgi uz vietas iestādē, taču bērni vēlētos biežākas tikšanās ar psihologu.
8. Sarunās ar bērniem tika noskaidrots, ka zvanīt bērni drīkst divas reizes nedēļā un saruna drīkst būt 3 minūšu garumā. Vienā reizē drīkst piezvanīt tikai vienai personai (nevar, piemēram, mammai un draugam vienā dienā). Laiks sarunai ir par īsu. Saņemt zvanus drīkst katru dienu, bet, ja zvana vairākas personas, tad varot arī nesaukt pie telefona.
9. Bērni norādīja, ka sūdzēties nav vērts, jo sūdzības netiek izskatītas un ņemtas vērā. Reizēm darbinieki draudot, ka ieliks mīnusus par uzvedību, reizēm arī ieliekot nepelnīti mīnusus, bet sūdzēties par to esot bezjēdzīgi. Minētais aspekts tika pārrunāts ar iestādes vadītāju un sociālo darbinieci un noteikts, ka turpmāk audzēkņu sūdzības tiks noformētas rakstveidā un bērns parakstīsies par sūdzības iesniegšanu. Tādejādi veicinot bērnu iesaisti un informētību par savu sūdzību iesniegšanu.
10. Apskatot “namiņa” telpas, tika konstatēts, ka logs bija ļoti netīrs, telpa sakarsusi, logam nav iespējams aizvilkt žalūzijas, saule spīd acīs. Telpa tukša, gulta pacelta pie sienas, bērns sēž pie rakstāmgalda (uz galda tikai grāmatas). Gultu nolaiž tikai ap 20.00 vakarā. Darbiniekam (apsargam) tika norādīts, ka telpā ļoti karsts un bezgaiss. Apsargs stāstīja, ka esot iespēja ieslēgt visās istabās gaisa kondicionieri.
11. Vizītes laikā iestādē atradās divas nepilngadīgas personas, kuras SKII “Naukšēni” tika ievietotas par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību. Savukārt sarunā ar sociālo darbinieci tika noskaidrots, ka iestādē nepārtraukti tiek ievietoti un uzturas bērni ar atkarības problēmām. Taču iestādē trūkst sociālās rehabilitācijas programmu atkarīgajām nepilngadīgajām personām un nepilngadīgajām personām, kas veikuši noziedzīgus nodarījumus pret tikumību un dzimumneaizskaramību.

Ņemot vērā iepriekš minēto, aicinu SKII “Naukšēni” veikt šādus uzlabojumus:

1. Spēkā esošais tiesiskais regulējums paredz, ka institūcijās var pastāvēt īpaši paredzētas izolācijas telpas. Tomēr, no cilvēktiesību viedokļa raugoties, tām ir jābūt iekārtotām atbilstošā veidā. Kā arī ikvienā institūcijā jātiecas tikai izņēmuma gadījumos personas ievietot izolācijas telpā, kad ar mazāk ierobežojošajām deeskalācijas metodēm nav iespējams personu nomierināt.

Iekārtojot izolācijas telpu, būtiski ir paredzēt tādu telpas iekārtojumu, kas būtu maksimāli drošs, izslēdzot situācijas, kad, atrodoties izolācijas telpā, persona apzināti vai neapzināti varētu gūt jebkādas traumas, savainojumus un maksimāli novērstu iespējamus suicīda riskus. Papildus jau 2016. gada tiesībsarga ziņojumā par monitoringa vizītes SKII “Naukšēni” norādītajiem standartiem, norādāms, ka vardarbīgas un/vai uzbudinātas nepilngadīgās personas ievietošanai “nomierināšanās” telpā ir jābūt īpaši retos gadījumos. Ievietošanas ilgums nedrīkst būt ilgāks par dažām stundām. Gadījumos, kad šādā telpā ievieto nepilngadīgo personu, nekavējoši par to ir jāinformē ārstniecības persona.¹ Turklāt šobrīd no augstākajiem cilvēktiesību standartiem slēgta tipa iestādēs izriet, ka tualetes norobežojumam jābūt no grīdas līdz pat griestiem.²

Ņemot vērā šo izolatoru izmantošanas biežumu un tajā esošos apstākļus, kā arī ņemot vērā, ka ir “namiņš”, kurā ir daudz labāki uzturēšanās apstākļi, aicinu izvērtēt Naukšēnu muižas pagrabstāvā esošo izolatoru nepieciešamību kā tādu (skatīt ziņojuma 4. punktu).

2. 2016. gada tiesībsarga ziņojumā par monitoringa vizītes SKII “Naukšēni” iestāde tika aicināta pārskatīt un iespējami pilnveidot atbalsta pasākumus vadītājiem un darbiniekiem un nodrošināt tos ar regulāru un efektīvu supervīziju, kvalifikācijas celšanas apmācībām un citiem noderīgiem atbalsta pasākumiem.

Turklāt iestāde tika aicināta organizēt regulāras kopsapulces/tikšanās visiem darbiniekiem, lai tie savā starpā varētu pārrunāt dažādus darba jautājumus, problēmas, ar kurām saskaras, un to risinājumus, kā arī jaunas iniciatīvas, nepieciešamās aktivitātes un citus ierosinājumus.

Minētā rekomendācija tika ņemta vērā, 2018. gadā nodrošinot atbalsta pasākumus un darbinieku supervīzijas. Ņemot vērā, ka iestādes darbinieki atzina tos par noderīgiem un nepieciešamiem, aicinu tos organizēt arī 2019. un turpmākajos gados (skatīt ziņojuma 5. punktu).

3. 2016. gada tiesībsarga ziņojumā tika norādīts, ka normatīvajos aktos nav noteikts ierobežojums attiecībā uz sazināšanās iespējām ar ģimenes locekļiem pa tālruni. Proti, 2011. gada 1. februāra Ministru kabineta noteikumu Nr. 88 “Sociālās korekcijas izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumi” 8.9. punktā ir noteikts, ka bērnam ir tiesības pa tālruni sazināties ar ģimenes locekļiem vai bērna likumisko pārstāvi. Nav pieļaujams šādu ierobežojumu noteikt kā sodu par iekšējās kārtības noteikumu pārkāpšanu. Tādēļ aicinu novērst šo ierobežojumu, nodrošinot iespēju bērniem biežāk zvanīt ģimenes locekļiem pa tālruni un ieviešot saprātīgu sarunas laika ierobežojumu (skatīt ziņojuma 6. punktu).
4. Ievietošana SKII “Naukšēni” ir likumā “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanu bērniem” noteikts audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis. . Likuma “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanu bērniem” 1. pants noteic,

¹ CPT standarts: “Juveniles deprived of their liberty under criminal legislation”. Pieejams: <https://rm.coe.int/16806ccb96>

² CPT standarts: “Living space per prisoner in prison establishments”. Pieejams: <https://rm.coe.int/16806cc449>

ka audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi tiek piemēroti, lai sasniegtu šādus mērķus: 1) sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā; 2) bērņa orientāciju uz atturēšanos no pretlikumīgām darbībām; 3) bērņa ar sociālās uzvedības novirzēm reintegrāciju sabiedrībā.

Šos mērķus nav iespējams sasniegt, ja bērņiem, kas ir veikuši seksuāla rakstura noziegumus, un/vai kuriem ir atkarības problēmas, netiek sniegta rūpīga un vispusīga palīdzība, proti, netiek nodrošināta dzimumnoziedznieku ārstēšanas programma un ārstēšana no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu vai citādas atkarības. Turklāt šīs palīdzības trūkums veicina recidīvus un apdraud sabiedrības drošību.

Savukārt likuma "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanu bērņiem" 14. panta pirmā daļa noteic, ka tiesnesis vai administratīvā komisija ar bērņa vai bērņa vecāku (aizbildņa) piekrišanu vai ar bāriņtiesas piekrišanu, ja bērņš vai viņa vecāki (aizbildnis) nedod piekrišanu, var uzlikt bērņam par pienākumu ārstēties no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu vai citādas atkarības, ja tā bijusi par pamatu nodarījuma vai pārkāpuma izdarīšanai. Ievietojot bērņus sociālās korekcijas izglītības iestādē, viņam obligāti nodrošināma ārstēšana no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu vai citādas atkarības. Tātad šī norma paredz SKII "Naukšēni" pienākumu nodrošināt bērņam, kuram ir atkarības problēmas, nepieciešamās ārstēšanas esamību.

Tādēļ aicinu veikt nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu bērņiem, kas ir veikuši dzimumnoziegumus vai seksuāla rakstura noziegumus, un/vai kuriem ir atkarības problēmas, nepieciešamās ārstēšanas programmas (skatīt ziņojuma 11. punktu).

Vēlamies izteikt pateicību par veiksmīgu sadarbību un pretimnākošu attieksmi pārbaudes vizīšu laikā.

Tiesībsargs

J.Jansons